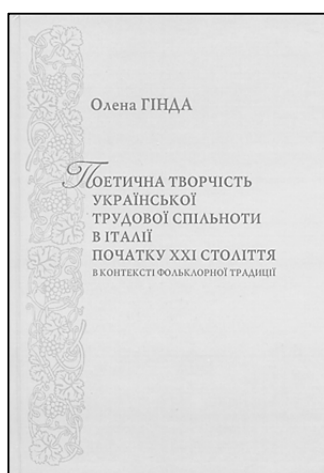

РЕЦЕНЗІЇ

МОНОГРАФІЯ ОЛЕНИ ГІНДИ ПРО ПОЕТИЧНУ ТВОРЧІСТЬ УКРАЇНЦІВ У ІТАЛІЇ*

Назва монографії («Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку XXI століття в контексті фольклорної традиції», Львів, 2015) і прізвище автора – Олена Гінда – мимоволі викликають згадку про Юрія Федьковича з його опришківською баладою «Юрій Гінда» та сумними во-

яцькими співанками «Марш на Італію», «Під Кастинодолев», «У Вероні», «Під Маджентов». Спираючись на традиції гуцулів, бойків і лемків Карпат співанками-хроніками відгукуватися на події суспільно-політичного життя, Юрій Федькович у дусі народної поезії розповів, як цар Австрії у 1859 році вояків «триста тисяч без одного, а все хлопці, а все руські» «займив на криваву баталію» проти борців за незалежність Італії. Особливо кривавими були бої під Маджентою, коли із стрийського піхотного полку загинуло понад чотири сотні вояків.

У кінці XX – на початку XXI століть українці їдуть в Італію без чужинських повелінь: вони, не маючи роботи та засобів існування з причини закриття в Україні державних закладів і підприємств, виїжджають масово до країн зі стабільною економікою у пошуках заробітку. Автор монографії зазначила, що з-поміж інших країн Євросоюзу Італія посідає перше місце за кількістю емігрантів з України: за різними джерелами, кількість українських трудових іммігрантів в Італії коливається між 150 і 700 тис. Такі розбіжності є наслідком різних статистик: з врахуванням тільки зареєстрованих іммігрантів чи з урахуванням і тих, хто з різних причин не легалізувався.

Перш, ніж перейти до розгляду поетичної творчості сучасних трудових емігрантів з України в Італію, дослідниця вивчає праці соціологів про українську еміграцію кінця XX – початку XXI століття (розділ 2-й монографії), зокрема П. Гаврилишина «Українська трудова імміграція в Італії (1991-2011 рр.)», випущену у світ брустурівським видавництвом «Дискурс» у 2014 р. про четверту хвилю української еміграції (три попередні – до Першої світової війни, після неї та після Другої світової війни – були короткочасними). Олена Гінда, спираючись на це ґрунтовне дослідження та на розвідки Віктора Соколова і Олени Герасименко, робить висновки, що четверта хвиля української еміграції «була зумовлена нестабільною економічною і політичною ситуацією в Україні, високим рівнем безробіття та відсутністю соціального захисту громадян», а вибір українськими емігрантами Італії пояснює «кращою (порівняно з українською) економікою країни, цивілізованою законодавчою системою, вищим рівнем і якістю життя, а також сприятливими кліматичними умовами». Важливий ще один висновок дослідниці: «Українська спільнота в Італії чимдалі виразніше виявляє тенденцію до структуризації» за принципом діаспори: в Італії зареєстровано 100 українських громадських асоціацій і співтовариств (асоціації українців «Калина», «Слов'яни» та «Надія», «Християнське товариство українців в Італії» та ін.), у різних регіонах Італії відкрито близько 10 українських суботніх і недільних шкіл для дітей віком від 8 до 15 років, діє кафедра україністики в Римському університеті «La Sapienza», видаються часописи «Українська газета в Італії», «Український голос в Італії», «Європейський українець», «До світла» ... Періодичні видання, служачи ідеї згуртування українців у цій країні навколо християнських та національно-культурних цінностей, публікують і поетичну творчість української трудової спільноти в Італії.

Тут слід зробити наголос, що Олена Гінда, розглядаючи таку творчість у контексті фольклорної традиції, зосередила увагу на теоретичних засадах розмежування літературних і уснопоетичних творів. Дослідниця з увагою і повагою сприймає науковий доробок фольклористів-попередників – від Вільяма Томса («Folk-Lore», 1846) до Інни Головахи-Хікс (стаття «Особливості розвитку американських та українських фольклорних теорій на початку XXI ст.: порівняльний аспект», 2011), а в

* Гінда, Олена. Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку XXI століття в контексті фольклорної традиції = Poetry by Ukrainian Migrant Workers in Italy of the Early 21st Century in the Context of Folklore Tradition : монографія / Олена Гінда. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 546 с.

цьому часовому вимірі розглядає теоретичні засади поняття «фольклор» та видово-жанрову атрибуцію пісенних новотворів і заробітчанських поезій – Іваном Франком та Володимиром Гнатюком, Костянтином Богдановим та Альбертом Бабуріним, Оксаною Лабашук, яка «звертає увагу на антропологічний «розворот» у фольклористиці», Софією Грицою (про трансмісію усної традиції під впливом нових умов буття, загострення парадоксу усності/писемності в її функціонуванні), Степаном Мишаничем та Олександром Бріциною, у чію «наукову оптику потрапляє народне сприйняття суспільних і політичних катаклізмів».

Автор монографії про поетичний доробок українських заробітчан в Італії, керуючись інтенціями Івана Франка про примат «об'єктивності та компетентності у сфері досліджуваних питань», толерантно враховує теоретичні напрацювання фольклористів радянського часу – М. К. Азадовського, В. Я. Проппа, П. Г. Богатирьова, Б. М. Путілова, які «наполягали на неможливості дослідження фольклору винятково за допомогою літературознавчого аналізу», а також у своїх спостереженнях і висновках спирається й на науковий доробок Анатолія Каргіна (про різновекторність та багатоманітність фольклорних виявів сьогодення, про потребу часу при вивченні інноваційних явищ фольклорної традиції зосередитися на трьох маркерах – ситуативному, соціальному і комунікативному) та Світлани Адоньєвої (про диференціацію в усній народній творчості двох сфер: фольклорної діяльності і фольклору-знання).

У дослідженнях Гінди домінує не традиційний філологічний, а соціологічний підхід. Вона переконливо утврджує думку, що авторські твори представників сучасної трудової еміграції треба сприймати як тексти колективізуючої нарації, або ж як проміжне явище між літературною та уснопоетичною творчістю, що дає науковцю підстави розглядати їх як новітній фольклор («третя культура», «усна література», «писемний фольклор», «народна книга» тощо), тобто дослідження таких матеріалів віднесено до компетенції фольклористики.

Таким чином, своє дослідження Олена Гінда робить, спираючись на антологічні збірники заробітчанської творчості українців-іммігрантів в Італії «Світло на чужих стежках» та «Гавдеамус по-емігрантськи», що випущені в світ у Римі невеликим накладом «самвидаву», а також добірки віднайдені в українських періодичних виданнях Італії біля 800 текстів писемного фольклору українців-заробітчан. Для співставлення дослідниця послуговується виданнями «Наймиські та заробітчанські пісні» (К., 1975) та «Будь здорова, землице: українські народні пісні про еміграцію» (К., 1991) – укладеними Софією Грицою збірниками народнопісенної творчості про першу українську еміграцію, зокрема «Коли я шя зберал до той Америки», «Поме, хлапце, поме до той Америки», «Будь

здорова, землице, йду к Америце», «Кед я пришол до Нев-Йорку вночі», «В Америці трен за тренем бежі», «По Канаді ходжу та й думку думаю...», «Ходжу по Канаді та милі рахую...», «Канадо, Канадо, яка ти зрадлива...», «Як я ішов з Америки додому».

Про зміст монографічного дослідження Олени Гінди легко зробити висновок на основі назв п'яти його розділів: «Методологічні й теоретичні засади дослідження поетичної творчості української трудової спільноти в Італії», «Соціокультурні контексти еміграції четвертої хвилі та поетична творчість українських трудових іммігрантів в Італії», «Українські народні пісні про еміграцію і вірші сучасних трудових мігрантів: зіставлення сюжетно-мотивних парадигм», «Корпус поезій українських трудівників в Італії у генологічній оптиці: жанрова цілісність vs жанрове розмаїття», «Поезія українських трудових іммігрантів в Італії в окулярі інтертекстуальності».

Дослідниця Олена Гінда у поетичній творчості української трудової спільноти в Італії, як і її попередниця Софія Грица на матеріалі народних пісень з високим ступенем узагальнень про життя іммігрантів у Америці, виявила велике співпадання в тематиці пісенного і літературного фольклору заробітчан. Софія Грица сюжетними мотивами пісень про еміграцію назвала наступні: а) роздуми і настрої, пов'язані з ідеєю виїзду з краю; б) подорож на чужину, тривога в дорозі, переправа через море, океан; в) складні обставини життя у процесі освоєння нових земель; г) драматичні переживання розлучених сімей, зниження моралі; д) повернення на батьківщину «грошовите», щасливе, з надіями на краще майбутнє або й трагічне, без доробку, в розорене осиротіле гніздо; е) адаптація на чужині, поліпшення матеріального стану». На цій основі у збірнику «Будь здорова, землице», маючи у своєму розпорядженні 112 пісенних текстів, згрупувала їх у п'яти розділах: 1) «Важке життя на батьківщині і намір виїхати на заробітки за її межі» – 15 пісень; 2) «Переїзд через море, незгоди в дорозі» – 7 пісень; 3) «Зрадлива чужина і тяжкі заробітки» – 37 пісень; 4) «Зниження моралі, роз'єднання сім'ї» – 25 пісень; 5) «Туга за батьківщиною, повернення до рідного краю» – 28 пісень. Олена Гінда погоджується з такою класифікацією: «Усі зазначені сюжетні мотиви, як і відповідні їм тематичні групи, можна віднайти і в поетичному доробку заробітчан, утім, сюжетно-мотивна парадигма заробітчанських поезій значно ширша, зважаючи на більш насичений (у подієвому та інформаційному планах) соціокультурний контекст четвертої хвилі еміграції».

Звертаємо увагу ще на одне узагальнення пісенних новотворів та поетичних свідчень про життя заробітчан на чужині: про обрамлення сюжетної парадигми заробітчанських поезій двома емоційними регістрами – драматичним і гумористичним. Цитуванням дослідниця робить наголос

на співпаданнях у сприйнятті чужини емігрантами першої і четвертої хвиль: чужомовне середовище («рідне слово тут не чую»), виснажлива праця, грубе поводження роботодавців, мотив туги за батьківщиною. Є й відмінності: перша хвиля трудової еміграції – чоловіча, четверта ж хвиля має жіноче обличчя. У багатьох авторських творах звучить мотив розчарування «зрадливою» чужиною, як у процитованій у монографії на 187-й сторінці поезії Олександри Бойчук: «Омріяна Італіє, незвіданий краю, / Колись тобою марила, тепер проклинаю».

Аналізуючи творчість поетів-аматорів, дослідниця застосовує і соціологічні методи (при аналізі назв поетичного доробку заробітчанин: «Не з добра я поїхала в світ...», «Приютилася я в чужім краю...», «Цвіте материнка в чужому краю...», «Сумує, плаче старенька мати», «Чуюся листком,

одним-єдиним...»), «Молитвою живу на чужині», «На чужині пташка не гніздиться», «Повернуся в Україну» і т. д.), і філологічні методи (про коломийкову стереотипію, діалогізм, «чуже» слово, жанр бувальщини та жанр послання в заробітчанській поезії).

Поява монографії Олени Гінди про поетичну творчість української трудової спільноти в Італії початку ХХІ століття – солідного, теоретично обґрунтованого, логічно і тематично структурованого, переконливо аргументованого дослідження українських емігрантських пісень і заробітчанських поезій українського народу – сприймається актуальним і помітним напрацюванням в українській фольклористиці, в якому знайдуть для себе потрібну інформацію не тільки фольклористи, але й етнологи, соціологи, журналісти.

Юрій Бізділя,

кандидат філологічних наук, професор

Іван Сенько,

кандидат філологічних наук, доцент